

Universitätsbibliothek Wuppertal

Plutarchu Chairōneōs Ta Sōzomena Panta

Continens Moralia

Plutarchus

Francofurti, 1620

Virtutem doceri posse

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1372](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1372)

PLUTARCHI

Virtutem doceri posse.

Evirtute consultamus ac disputamus, docerine possit prudentia, iustitia, vitæ rectitudo. Ergo rhetorum præclara opera, & gubernatorum, & architectorum, & rusticorum admiramur: (sunt enim sexcenta) viri autem boni

nominantur tantum eo pacto, quo hippocentauri, gigantes, & cyclopes: opus autem reprehensionis non obnoxium virtutis atque sincerum nullum est, neque mores malarum perturbationum vacui: sed si quid sponte sua natura producit boni, id multo alieno obscuratur, tanquam fructus sylvestri & immunda permixtus materia? Fidibus canere discunt homines, & saltare, & legere litteras, & agros colere, & equitare: calceis se & vestibus induere discunt, vinum infundere, cibos parare: atque hæc omnia nisi discantur, recte non fiunt. bene autem vivere, cuius rei gratia isthæc sunt omnia, disciplina, ratione atque arte caret, & fortuitum est, o mortales? Cur virtutem non doceri dum affirmamus, virtutem esse vllam negamus? Si enim discendo ea nascitur, qui disci eam vetat, is ne existat ea impedit. Atqui, ut est apud Platonem, ob pedis ad lyram inconcinnitatem neque frater fratri bellum facit, neque amicus cum amico litigat, neque ciuitates ciuitatibus orta contentione extrema mala vicissim inferunt. neque seditionem ortam dicere possis in ciuitate propter accentum, & quomodo pronuntiandum sit Telchines: neque in familia iurgium inter maritum & uxorem de stamine aut subtegmine. Et tamen telam, librum, aut lyram non tractabit qui non didicit, quâquam nullum inde magnum damnum accepturus: sed ridiculus fieri veretur. nam ut Heraclitus ait, præstat inficitiam celare. Domum autem, coniugium, rempublicam, magistratum putat recte tractari *. Pueri obsoniis edendis dediti pædagogico Diogenes pugnum incussit, recte non ei qui non didicisset, sed qui non docuisset culpam imputas. iam participare patinam aut calicem dextre non potest qui non statim à puero didicerit, ut Aristophanes ait,

Non obsonia, non turdos auere, non pedes Alternos ponere:--

familiz autem, ciuitatis, coniugij, vitæ, magistratus societas iniri inculcata potest ab his, qui non didicerunt quomodo se invicem gerere homines debeant? Aristippus interrogatus à quodam, Ergo vbi que tu es? ridens, Nonne, inquit, ego nulum perdo, si vbi que sum? Cur ergo non ipse quoque dicis, si homines discendo non fiunt meliores, perit merces pædagogis data? Hi enim primum accipientes ab ipso lacte pueram, sicut nutrices corpus manibus formant, ita ipsi animum fingunt, consuetudine ad prima virtutis vestigia adducetes. Et Laco interrogatus quid vtilitatis adferret pueris quos instituebat: ficio respondit ut honesta eis fiant suauia. Atque ipsi pædagogi docent in via ambulare capite demisso, vno digito falfamentum, duobus tangere piscem,

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

Ὅτι διδάκτον ἢ δρετὴ.

EPI τῆς δρετῆς βουλόμεθα καὶ δευποροῦμεν εἰ διδάκτον ἔστι ὁ φρονην, τὸ δικαιοπραγεῖν, τὸ δίκην εἶτα θαυμάζομεν εἰ βῆτορων καὶ ἔργα καὶ κρυβερητῶν καὶ οἰκδομῶν καὶ γεωργῶν, μυρία δὲ ἔστιν ἀγαθὰ δὲ ἀνδρες ὀνομαζονται καὶ λέγονται μόνον, ὡς ἰσσοπέδου καὶ γίγαντες καὶ κύκλωπες, ἔργον δὲ ἀμεμφές εἰς δρετὴν καὶ ἀκέραιον εἶναι ἔστιν εἶρεν, ὅσπερ πάσις ἀκέραιον ἦτος καὶ ἀήκτον. ἀλλ' εἰ καὶ πικρὸν ἢ φύσις αὐτομάτως ἐκφέρει, τῆτο πολλῶν τὰ δὲ ἄλλοτεία, κατὰ τὸ ὕλη καρπὸς ἀγρία καὶ ἀκατάρτη μινύμενος, ἔλαμαυροῦται. ἄλλοι μὲν δὲ νομοὶ ἀνθρώπων, καὶ ὀρχεῖσθαι, καὶ αἰαγνίσκειν γεγεμμένα, καὶ γεωργεῖν, καὶ ἰππεύειν. ἄλλοι δὲ νομοὶ ἀνθρώπων, ὡς ἀλλοτρίως οἰνοχεῖν διδάσκειν, ἰσοποιεῖν. ταῦτα ἀνθ' τῶ μαθεῖν, ὅτι ἔστι χρησιμῶς ποιεῖν. διὸ δὲ ταῦτα πάντα, ὅτι εἰς οὐκ ἀδίδακτον καὶ ἀλόγον καὶ ἀπεχρον καὶ αὐτόματον, ὡς ἀνθρώποι; τί τὴν δρετὴν λέγοντες ἀδίδακτον εἶναι, ποιούμεν ἀνύπαρκτον; εἰ γὰρ ἢ μάθησις, γένεσις ἔστιν ἢ τῶ μαθεῖν κάλυσις, ἀναίρεσις, καὶ τοιγε (ὡς φησὶν ὁ Πλάτων) δεῖ τὴν τῶ ποδὸς παρὸς τὴν λύραν ἀμετεῖαν καὶ ἀαρμοσίαν, οὔτε ἀδελφὸς ἀδελφῶν πολεμῆ, οὔτε φίλος φίλῳ ἀναφέρεται, οὔτε πόλις πόλει δι' ἀπερθεῖας ἠρόμεται, τὰ ἔργα κακὰ δρώσι τε καὶ πάροισιν ἄλλοι καὶ ὅσπερ ἀπὸ τῶ παρῶν εἰς τὴν πόλιν γινώσκουσι, πότερον τελεχῆνας ἀναγνωτέον. οὐδὲ εἰ οἰκία ἀναφορῆν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἄλλοι κερκῆς ἢ σῆμονος. ἀλλ' ὅμοι οὐτ' ἀν' ἴσον, οὔτε βιβλίον ἢ λύραν ὁ μὴ μαθῶν μεταχειρίζεται, καὶ περ εἰς ὅσπερ μέγα βλαβηρόν ἔστιν, ἀλλ' αἰδέεται ἠρέσθαι κατὰ γέλασος. (ἀμαθίαν γὰρ Ἡρακλείδης φησὶ κρύπτειν ἀμείνον) οἶκον δὲ καὶ γάμον καὶ πολιτείαν καὶ δρετὴν οἶεται καλῶς μεταχειρίζεσθαι. παρὰ δὲ ἰσοφραγῶντος, ὁ Διογῆνης τὰ παιδαγωγῶν δάκτυλον ἔδωκεν ὀρθῶς οὐ τῶ μὴ μωροῦτος, ἀλλὰ τῶ μὴ διδάξαντος, ὁ ἀμύθημα ποιῶν. εἶτα παρὰ φίδος καὶ ἢ κύλικος ὅτι ἔστι κρινωνεῖν ὀπιδεξίως, ἀν' μὴ μάθη τις δόξος ἐκ παιδῶν δρετῆς ἀμείνονος. (ὡς Ἀεισοφάνης, Μὴ κηλίξειν, μηδὲ ἰσοφραγεῖν, μηδὲ ἰσθὲν τὰ πόδι, ἐπαλλάξ) οἴκου δὲ καὶ πόλεως καὶ γάμου καὶ βίου καὶ δρετῆς κρινωνεῖν, ἀνεγκλητον εἰδέχεται ἠρέσθαι, μὴ μαθόντων ὅτινα καὶ ἔσπον ἀλλήλοισι συμφέρεσθαι; ὁ Ἀεῖσιππος ἐρωτηθεὶς ἄπο πῖνος, Πανταχόθεν σὺ ἄρα εἰς γέλασος, Οὐκ οὐκ (ἔφη) ἄρα πολλοὶ τὸ καὶ λον, εἰ ἔπειτα παρὰ εἰμὶ. ἢ δὲ οὐκ ἀν' εἰπῆς καὶ αὐτὸς, Εἰ μὴ γίνονται μαθησὶ βελτιότες ἀνθρώποι, ὡς ἀπολλύται ὁ μισθὸς τῶν παιδαγωγῶν. ὅσπερ γὰρ ἔτι λαμβάνοντες ἐκ γάλακτος, ὡς ἄρα αἰ πῆται τῶ χερσὶ τῶ σώματι πλάττοισιν, οὕτως ρυθμιζοῖσι τοῖς ἔθεσι εἰς ἴχνος ἢ τῶν δρετῆς καλῶν καὶ ὁ Λάκων ἐρωτηθεὶς τί παρέχει παιδαγωγῶν, Τὰ καλὰ (ἔφη) τοῖς παισὶν ἠδέα ποιῶν, καὶ αὐτὸ διδάσκουσιν οἱ παιδαγωγοί, κεκυφόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς ὡς πατεῖν, ἐν δάκτυλῳ δὲ πείρον ἀφαοθαί, δυοὶ τὸν ἰχθυῖν,

οὐδὲ εἰ οἰκία ἀναφορῆν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἄλλοι κερκῆς ἢ σῆμονος. ἀλλ' ὅμοι οὐτ' ἀν' ἴσον, οὔτε βιβλίον ἢ λύραν ὁ μὴ μαθῶν μεταχειρίζεται, καὶ περ εἰς ὅσπερ μέγα βλαβηρόν ἔστιν, ἀλλ' αἰδέεται ἠρέσθαι κατὰ γέλασος. (ἀμαθίαν γὰρ Ἡρακλείδης φησὶ κρύπτειν ἀμείνον) οἶκον δὲ καὶ γάμον καὶ πολιτείαν καὶ δρετὴν οἶεται καλῶς μεταχειρίζεσθαι. παρὰ δὲ ἰσοφραγῶντος, ὁ Διογῆνης τὰ παιδαγωγῶν δάκτυλον ἔδωκεν ὀρθῶς οὐ τῶ μὴ μωροῦτος, ἀλλὰ τῶ μὴ διδάξαντος, ὁ ἀμύθημα ποιῶν. εἶτα παρὰ φίδος καὶ ἢ κύλικος ὅτι ἔστι κρινωνεῖν ὀπιδεξίως, ἀν' μὴ μάθη τις δόξος ἐκ παιδῶν δρετῆς ἀμείνονος. (ὡς Ἀεισοφάνης, Μὴ κηλίξειν, μηδὲ ἰσοφραγεῖν, μηδὲ ἰσθὲν τὰ πόδι, ἐπαλλάξ) οἴκου δὲ καὶ πόλεως καὶ γάμου καὶ βίου καὶ δρετῆς κρινωνεῖν, ἀνεγκλητον εἰδέχεται ἠρέσθαι, μὴ μαθόντων ὅτινα καὶ ἔσπον ἀλλήλοισι συμφέρεσθαι; ὁ Ἀεῖσιππος ἐρωτηθεὶς ἄπο πῖνος, Πανταχόθεν σὺ ἄρα εἰς γέλασος, Οὐκ οὐκ (ἔφη) ἄρα πολλοὶ τὸ καὶ λον, εἰ ἔπειτα παρὰ εἰμὶ. ἢ δὲ οὐκ ἀν' εἰπῆς καὶ αὐτὸς, Εἰ μὴ γίνονται μαθησὶ βελτιότες ἀνθρώποι, ὡς ἀπολλύται ὁ μισθὸς τῶν παιδαγωγῶν. ὅσπερ γὰρ ἔτι λαμβάνοντες ἐκ γάλακτος, ὡς ἄρα αἰ πῆται τῶ χερσὶ τῶ σώματι πλάττοισιν, οὕτως ρυθμιζοῖσι τοῖς ἔθεσι εἰς ἴχνος ἢ τῶν δρετῆς καλῶν καὶ ὁ Λάκων ἐρωτηθεὶς τί παρέχει παιδαγωγῶν, Τὰ καλὰ (ἔφη) τοῖς παισὶν ἠδέα ποιῶν, καὶ αὐτὸ διδάσκουσιν οἱ παιδαγωγοί, κεκυφόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς ὡς πατεῖν, ἐν δάκτυλῳ δὲ πείρον ἀφαοθαί, δυοὶ τὸν ἰχθυῖν,

ἀποιν, κρέας ἔτω κνᾶλ, τὸ ἰμάτιον ἕτως ἀναλαβεῖν. τί ἐν
 ὀλέγων λειχλῶος, ἰατρικὴν εἶ) καὶ παρωνυχίας, πλῶ εἶδος
 ὅτι πυρετὸς καὶ φρενίπδος μὴ εἶ), τί δὲ φέρει ἔλεγχοντος ὅτι
 τῶ μικρῶν καὶ παιδικῶν κατηκόντως εἰσι διδασκαλῆα καὶ
 λόγῳ καὶ ὑποθήκῃ τῶ μεγάλων ὁ τελείων ἀλογος τελεθὴ καὶ
 ἀεὶ πλοῖς ὅστιν; ὡς γὰρ ὀλέγων, δεῖ κώπιν ἐλαύνειν μὴ μα-
 γόντα, γελῶς ὅστιν ἕτως ὁ μὲν τῶ ἄλλων ἀπολείπων τεχνῶν
 μάθῃσιν, ἀρετὴ τῶ ἀγαθῶν, τοῦ ἀνὴρον εἰκοιέ τις Σκύθαις ποι-
 εῖν. ἐκείνοι μὲν γὰρ, ὡς φησὶν Ἡρόδοτος, τοῖς οἰκέταις ἐκτυφλοῦ-
 σιν, ὅπως παρὰ δῶσιν αὐτοῖς οὖν ὅτι τῶ δὲ λαῶς καὶ ὑπὲρ πῶσι
 τέχνης ὡς ἀφ' ὀμμα τῶ λόγον εἰπήσεις, τῶ ἀρετῆς ἀφαρεῖ. καὶ B
 τοιγὰρ ὁ στρατηγὸς Ἰφικράτης πρὸς τῶ Χαβείας Καλλίαν, ἐ-
 ρωτῶντα καὶ λέγοντα, Τίς εἶ; τοξότης πελταστής, ἰππεύς, ἐ-
 πλίτης; Οὐδεὶς (ἐφη) ἑσὺ τῶν, ἀλλ' οὐτοῖς πᾶσιν ἐπιτάτ-
 τῶν. γελῶς ἐν ὀλέγων ὅτι τοξικὴ καὶ ὀπλιτικὴ καὶ τὸ σφει-
 δοναῖν καὶ τὸ ἰππεύειν διδάκτον ὅστι, στρατηγία ὅτι τῶ στρατη-
 γεῖν, ὡς ἔτυχε παρὰ γίνε). οὐκ οὐκ ἐπὶ γελῶς τερος ὁ μόνῳ τῶ
 φρονησὶν μὴ διδασκῶν ἀποφάνων, ἢς αἰδ, τῶ ἄλλων τεχνῶν
 ὄφελος ὅστιν οὐτε ὄνησις ὅστιν. εἰ ὅτι ἡ γὰρ αὐτῆ, καὶ κρῶσμος
 οὐσα πᾶσιν καὶ πᾶσι, εἰς τὸ χρῆσιμον ἕκαστον κατῆσιπον, ἀντί-
 καλῆς δεικνῶς χάρις, ἡσκημῶν καὶ μεμαθηκόντων παίδων C
 δαστρῶσιν καὶ ὀπλήσιν καὶ οἰνοχοῖσιν, εἰ μὴ ἀφῶσιν μὴ δὲ
 ἀφῶσιν εἶη πρὸς τοῖς ἀφῶσιν.

A panem, carnem, sic scabere, sic vestē gerere. Quid,
 dicens viliginis esse & reduviae medicinam, nō esse
 pleuritis, febris, phrenitidis, differt ne ab eo qui
 rerum puerilium affirmet recte scholas esse, doctri-
 nam, praecepta, magnarum & perfectarum usum ra-
 tionis expertem atque fortuitum? Sicut enim ridi-
 culus est qui remum agitari ait ab eo qui didicerit
 ita qui aliarum artium disciplinam ponens, virtu-
 tis tollens, contrarium videtur eius facere quod
 Scythae solent. Hi. n., ut Herodotus ait, seruis oculos
 eruunt, ut ipsis adstant. hic ancillis & inseruiantib.
 artibus rationem veluti oculum tribuens, virtuti e-
 um adimit. Atqui Iphicrates imperator Calliae Cha-
 briae F. interroganti, Quid es, sagittarius, cetratus, e-
 ques, grauis armaturae miles? nihil, inquit, horum,
 sed qui his omnibus praecipio. Ridiculus proinde
 fit, qui dicat artem sagittandi, arma tractandi, fun-
 da iaciendi, equitandi, posse doceri, ducendi exer-
 citus rationem esse fortuitam. Nonne magis etiam
 ridiculus ille, qui solam prudentiam doceri posse
 neget, sine qua reliquarum artium usus est nullus,
 nullum emolumentum? Quod si ea princeps est, or-
 natusque & ordo omnium, quodvis ad utilitatem
 componens: iam primum quae gratia est coenae, pue-
 ris ita institutis ut coquere, afflare, & vinum infun-
 dere possint, si nulla sit dispositio, nulla ordinatio
 administrantium?

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ
 Περὶ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς.

EPI τῆς ἠθικῆς λεγομένης ἀρετῆς καὶ D
 δοκούσης, ὡ δὲ μάστιγα τῆς θεωρητι-
 κῆς ἀφῶσιν, πᾶ τὸ μὲν πάθος ὑ-
 λῶ ἔχειν, τὸν δὲ λόγον εἶδος, εἰπεῖν
 πρὸς κεῖται, τίνα τε οὐσίαν ἔχει, καὶ πῶς
 ὑφίστασθαι πέφυκε καὶ πότερον οἰκείῳ λόγῳ κερῶσμη-
 ται τὸ δεδεδυμένον μόριον αὐτῶ τῆς ψυχῆς, ἢ μετέχῃ-
 κεν ἀλλοτείου καὶ εἰ μετέχῃκε, πότερον ὡς τὰ μεμι-
 γρῶσα πρὸς τὸ βέλπον, ἢ μάλλον, ὡς ἐπιτασία ἡνὶ
 χρωμῶν καὶ ἀρετῆ μετέχειν λέγεται τῆς τῶ ἀρχόντος
 δυνάμεως. ὅτι μὲν γὰρ δυνατὸν καὶ ἀρετῶν γερῶναι, E
 καὶ μὲν πᾶσι πᾶσιν αὐτὸν καὶ ἀρετῶν, οἷμα δὲ ἡ-
 λον εἶναι βέλτιον δὲ βραχέως ἐπιδραμεῖν καὶ τὰ τῶ
 ἐτέρων, οὐχ ἰσοείας ἐνεκα μάλλον ἢ τῶ σαφέστερα γε-
 νῶσαι τὰ οἰκεία καὶ βεβαίστερα, πρὸς κεῖται ὀκεί-
 κῶν. Μενέδημος μὲν ὁ δὲ Ἐρετείας ἀνῆρει τῶ ἀρε-
 τῶ καὶ τὸ πλῆθος καὶ τῶ ἀφῶσιν, ὡς μίας οὐσης
 καὶ χρωμῶν πολλοῖς οἰόμασι. τὸ γὰρ αὐτὸ σωφροσύνη
 καὶ ἀρετῶν καὶ δικαιοσύνη λέγεσθαι, κατὰ τῶ βε-
 τῶ καὶ ἀφῶσιν. Ἀείων δὲ ὁ Χίος τῶ μὲν οὐσία μί-
 α καὶ αὐτὸς ἀρετῶν ἐποίησε, καὶ ἡγεῖται ὀνόμαζε. τῶ F
 πρὸς τῶ πῶς ἀφῶσιν καὶ πλείονας, ὡς εἶπε ε-
 κείναι τῶ ὄρασιν ἡμῶν, λῶκῶν μὲν ἀπλάμβανονδῶν,
 λῶκῶν καὶ μὲν, μελῶν δὲ, μελῶν, ἢ πῶ τοιοῦτον ἔτε-
 ρον. καὶ γὰρ ἡ ἀρετῶ ποιητέα μὲν ὀπισθοποδοῦσα καὶ μὴ ποιητέα, κέρηται φρονησιν. ὀπισθῶν δὲ κρῶσιν,

PLUTARCHI
 De Virtute morali, commentarius.

D E virtute, quae cum appellatur
 tū videtur ad mores pertinere,
 eoque praecipue à contempla-
 tiua differt, quia pro materia a-
 nimī motus, pro forma ratio-
 nem rectam habet, propositum
 nobis est differere: quanam sit eius natura, quomo-
 do subsistat, an quae eius capax est animi pars pecu-
 liari sit ratione ornata, an alienae particeps: mixtane
 ea pars cum meliore sit, aut potius ea tanquam magi-
 stra & principe utens, particeps dicatur imperantis
 facultatis. Quod enim possit virtus etiam existere
 atq; permanere omnis materiae expertis, omnisque
 mixtionis, existimo manifestum esse. Expedi autē
 breuiter aliorum sententias percurrere, non tam re-
 cēssionis gratia, quam ut iis prius expositis nostra &
 euidētia plus habeant & firmitatis. Menedemus,
 cui patria fuit Eretria, virtutū & multitudinē iustu-
 lit, & differentias: quod vnam esse arbitraretur, quae
 diuersis vteretur nominibus. idē. n. dici temperanti-
 am, fortitudinem, iusticiā, quomodo idem sunt gla-
 dius & ensis. Aristo autem Chius, vnicam & ipse q
 ad substantiam attinet, virtutem fecit ac sanitatem
 appellauit: certarum autē respectu rerum, plures, ut
 si quis vellet visum nostrum, quando res albas intu-
 etur, leucotheam, id est alborum: quādo nigra, me-
 lantheā, id est nigrorum spectatorem, aut alia simili
 ratione appellare. Etenim virtus dum considerat
 quid agendum sit aut non agendum, prudentiae
 nomen gerit: dum imoderatur cupiditatibus,